

Петрова Г. О.

Донецький національний технічний університет,
Науково-технічна бібліотека

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ – ЗБРОЯ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ. РОЗДУМИ ПОСТРАЖДАЛОЇ

На прикладі Донецької ОУНБ показано місце бібліотеки, як соціального інституту, зміни у організації роботи бібліотеки у період співіснування різнорідних політичних та соціальних сил, її вплив на ідеологічні, соціальні та політичні процеси у суспільстві.

Ключові слова: інформаційна війна, університетська бібліотека, Донецька ОУНБ, «руський мір».

Епоха "розбомблених міст" минулася,
почалась епоха "розбомблених мізків".

Оксана Забужко «І знову я влізаю в танк...»

Листопад – пора підведення підсумків, місяць початку і кінця, місяць, коли знову і знову повертаюся у рік 2014, рідне місто Донецьк, університет, бібліотеку.

Колектив науково-технічної бібліотеки Донецького національного технічного університету (НТБ ДонНТУ) до цього часу нараховував 98 штатних одиниць. Останніми роками автор даних роздумів доклала багато зусиль, аби створити справжню команду однодумців: вивчала нові методи управління персоналом, впроваджувала корпоративну культуру, розробляла способи мотивації молоді. Здавалось – все в нас виходить. Бібліотека почала змінюватись, трансформуючись у сучасний інформаційний центр, про неї з великою повагою заговорили в університеті. Студенти і науковці відчули потребу в бібліотеці, а ми, бібліотекарі, відчули свою значимість. Мріяли про нову будівлю, нові технології, розробляли стратегії розвитку НТБ, обирали найважливіші цілі.

Восени 2014 року все це втратило найменший сенс.

І знову накриває хвиля відчаю, обурення й нерозуміння: «Чому це сталося із нами?». Коли я останній раз стояла перед колегами, мені здавалось, що всі розуміють моє рішення виїхати у місто Покровськ разом з університетом, адже ми пройшли разом

немалий шлях. Але жодна людина не прийняла рішення піти за мною. Більше того, через деякий час між мною та моїми колегами припинились усі контакти. Частково, через наказ «МВД ДНР» про заборону спілкування з «предателями», частково, через власні переконання колег, які було сформовано шляхом агресивного інформаційного впливу. Мої сподівання на подальшу співпрацю, використання фондів, електронних колекцій та ін. зазнали краху. Переді мною постало питання: які можливості бібліотекаря виконувати свої задачі поза бібліотекою, тобто за відсутності фондів, штату, технічного обладнання. Що бібліотекар може надати своїм читачам і партнерам, не маючи бібліотеки, тобто фондів, штату, технічного обладнання. Свій життєвий досвід, свої професійні знання, свої світоглядні знання й переконання, свої вміння володіти мовою та багато іншого. Вербальна комунікація, єдиний можливий спосіб розпочати свою діяльність із нульової позначки. І, на моє бачення, у всій системі соціальних комунікацій найпростіша, вербальна комунікація є основою існування усієї соціальної структури суспільства.

У роздумах над цими питаннями я згадала ті установки, які нам, студентам бібліотечного факультету, давали у далекі радянські часи. Кожна дисципліна, кожна тема, яку ми засвоювали, була подана крізь призму радянської ідеології. Нам так і наголошували: головна місія бібліотекарів – бути «бійцями передового ідеологічного фронту». Навіть дивно, але тоді це сприймалось, як норма життя.

У наступний період історії головним підходом до соціальної ролі бібліотек стало у більшій мірі накопичення та забезпечення доступу до інформації, а наразі й створення нових знань. На перший план ми висунули проблему якісного пошуку, фільтрування інформації, а насамперед максимального доступу до мережевої інформації. Можливо ми дещо захопились? Адже соціальні комунікації передають і зберігають насамперед соціальні знання, на яких базуються соціосистеми.

Сьогодні знову у розпалі інформаційна війна. У цих умовах доступність великих масивів інформації для всіх, некерованість інформаційними потоками стає реальною загрозою. А специфіка сприйняття реальності у формі контенту Інтернету сприяє технологіям маніпулювання свідомістю. І цей факт накладає на бібліотекаря відповідальність перед суспільством. Я далека від ідеї тотального контролю, заборон і цензури. Я аж ніяк не мрію взяти на себе роль «бійця передової ідеологічного фронту». Але ми маємо навчитись самі й навчити наших користувачів розрізняти дезінформацію, аналізувати і протистояти агресивній пропаганді.

Найбільш болюче відчуття, яке гнітить мене з часу мого вимушеного переселення, відчуття власної провини у тих подіях, що відбулись. Адже ці події відбулись не зненацька. Як приклад наведу трансформацію культурно-просвітницької та ідеологічної діяльності Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Н. К. Крупської міста Донецьк (ДонОУНБ).

При Донецькій обласній універсальній науковій бібліотеці у вересні 1994 року було створено Донецький канадсько-український бібліотечний центр. Колекція містила українські книги, видані за межами України. Поповнення фонду зарубіжною українською формувалось за рахунок добровільних пожертв української діаспори та книгообміну. «Обсяг бібліотечного фонду Центру — близько 20 000 одиниць зберігання (книги, брошури, журнали, газети). Куратором Донецького Центру від його початку і протягом багатьох років був український канадський письменник-прозаїк Горлач Степан Андрійович» (https://uk.wikipedia.org/wiki/Канадсько-українські_бібліотечні_центри).

А 8 квітня 2010 року у тій же бібліотеці створено «Русский центр» за сприяння фонду «Русский мир». До речі, відкривав центр В'ячеслав Ніконов, виконавчий директор фонду, депутат держдуми РФ від правлячої партії, онук Молотова. Цікава деталь, на відкритті Ніконов чомусь акцентував, що фонд не ставить перед собою «каких-то серьезных политических задач». Одна из целей, которую они преследуют – объединить во всех странах мира представителей русского народа. Объединять русских сотрудники Фонда будут и с помощью Всемирной паутины». УРА-Информ.Донбасс (<http://ura.dn.ua/08.04.2010/94301.html>).

Цікава ще одна деталь, яку відзначили кореспонденти ресурсу «Новости Донбасса»: «Сотрудников Фонда «Русский мир», которые открыли в Донецке «Русский центр», не смущает то, что в этом же здании (Донецкой областной универсальной научной библиотеки им. Н. К. Крупской) находится Центр евроинтеграции, Центр «Окно в Америку» и информационный стенд, посвященный НАТО... В свою очередь, директор Донецкой областной универсальной научной библиотеки им. Н. К. Крупской Людмила Новакова отметила, что информационный стенд, посвященный НАТО, обязал поставить экс-президент Украины Виктор Ющенко. «Информационный стенд «Украина-НАТО» был организован после указа Президента. Библиотеки обязали это сделать», – сообщила Новакова» (<http://novosti.dn.ua/news/109400-russkyu-centr-v-donecke--okruzhaet-vlyuanye-zarada>). Схоже на те, що Людмила Афанасієвна виправдовувалась.

Скоро «Русский центр» почав свою активну діяльність. Наприклад, у жовтні 2011 р. було фондом «Русский мир» профінансовано проект «Донбасс в гуманитарном пространстве Русского мира: осмысление прошлого, перспектива в будущее, сохранение преемственности поколений». До конкурсів і заходів активно залучалась молодь. Заходи відвідували одіозні фігури «руського мира», навіть сам Дугін, яких радо приймала директор бібліотеки.

Новина від 21 грудня 2012 року : «Вчера, 20 декабря, в [Донецкой библиотеке им. Крупской](#) открылся музей Василия Стуса. В торжестве по поводу открытия приняли участие сын поэта Дмитрий Стус, Олег Федоров – основатель музея Стуса, который прежде находился в Горловке, представители областной власти, донецкие литераторы, общественность» (<http://mungaz.net /main/4385-muzej-stusa-pereehal-v-doneck-v-biblioteku-krupskoy-fotoreportazh.html>).

У цей же період Донецька обласна організація Всеукраїнського товариства «Просвіта» ініціювала звернення до влади і громадськості про присвоєння бібліотеці імені Василя Стуса, на відзнаку 75-річчя поета. Влада виявила супротив, і це питання навіть не було висунуте на громадське обговорення. Не проявили зацікавленості у цьому і самі бібліотекарі.

Наразі, я не маю достовірних відомостей щодо музею В. Стуса у бібліотеці, яка сьогодні носить статус «Донецької республіканської». Барельєф поета, що прикрашав філологічний факультет Донецького університету, де Стус навчався, було знищено боеквиками.

Не відомо достеменно, що відбувається з Українсько-канадським центром. Є лише такі новини від 22 квітня 2015 року: «Украинско-Канадский центр был открыт на заре независимости Украины. Книги, написанные на украинском языке в Канаде, как макулатура, пошли в Украину по ненадобности», – заявил телеканалу (Донецкие Новости) доцент Юлий Федоровский. В «ЛНР» такую литературу назвали устаревшей, а также нацистской» (<http://pravda.dn.ua/monitors/225-v-dnr-nedovolny-cenamuy-na-produkty-no-rossyyskye-tovary-desheвле-ne-stanut-daydzhest>).

Тепер бібліотека отримує та активно пропагує книги від держави-агресора і місцевих письменників, членів «союза писателей ДНР». Ось деякі приклади «дарунків»:

«Рады сообщить, что в библиотеке им. Н. К. Крупской теперь можно ознакомиться с российским изданием книги донецкого историка Владимира Корнилова «Донецко-Криворожская республика: расстрелянная мечта».

«Книга Захара Прилепина «Все, что должно разрешиться...: хроника идущей войны» – первая хроника войны на Донбассе. Кто первым взял оружие и откуда оно взялось. Как появился на Украине Моторола, кто такой Захарченко и чего от него ждать».

«Андрей Ворошилов – поэт, автор-исполнитель, участник межрегиональных фестивалей, руководитель первой концертной бригады Республики, наш земляк и друг отдела краеведения передал в дар библиотеке книги от межрегиональной общественной организации «Алтарь Отечества» (г. Москва)» (<http://www.lib-dpr.ru/index.php?text=gifts>).

І нарешті, апофеозом пропагандистської діяльності бібліотеки стало вручення їй диплому «Международной литературно-медийной премии имени Олеся Бузини» за ведення активної громадської діяльності у воєнних умовах. Серед інших лауреатів і дипломантів – Йосиф Кобзон, Павло Губарев, блогери Анатолій Шарій та Іван Славінський, інші діячі, відомі своєю активною антиукраїнською позицією.

Менш агресивно здійснює пропагандистську роботу «Донецька республіканська бібліотека для дітей» Але, звичайно, усі заходи спрямовані на популяризацію російської літератури, культури, мови. У роботі переважає риторика, притаманна російській пропаганді: війна, православ'я (<http://libkirova.ru/ru.html>).

Майже відсутня у медійному просторі «Донецька республіканська бібліотека для молоді».

На жаль, при пошуку у мережі на всіх ресурсах продовжують надаватись контакти обласних (нині республіканських) бібліотек у м. Донецьк без пояснень існуючого статусу цього міста. Жодних посилань на бібліотеки, які перебрали на себе функції обласних методичних центрів.

На цих прикладах роблю наступні висновки: навіть в умовах окупації бібліотека може зробити вибір щодо своєї участі в інформаційній війні. Спектр її участі у цій справі – від протидії до нейтралітету, чи аж до активного пособництва. Але у кожному разі, бібліотека несе відповідальність за наслідки своєї діяльності.

Тож, виникає питання, до якої міри, і чи повинна взагалі політична кон'юнктура впливати на формування фондів бібліотек, напрямки і методи їх культурно-просвітницької діяльності, аби бібліотекам не довелось перетворитись на зброю у інформаційній війні.

Петрова А. А.

Донецкий национальный технический университет, Научно-техническая библиотека

**СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ – ОРУЖИЕ МАССОВОГО ПОРАЖЕНИЯ.
РАЗДУМЬЯ ПОСТРАДАВШЕЙ**

На примере Донецкой ОУНБ показано место библиотеки, как социального института, изменения в организации работы библиотеки в период сосуществования разнородных политических и социальных сил, ее влияние на идеологические, социальные и политические процессы в обществе.

Ключевые слова: информационная война, университетская библиотека, Донецкая ОУНБ, «русский мир».

Petrova H. O.

Donetsk National Technical University, Scientific and Technical Library

**SOCIAL COMMUNICATIONS – WEAPONS OF MASS DESTRUCTION.
REFLECTIONS VICTIM**

On the example of the Donetsk Regional Universal Scientific Library shows the place of library as a social institute, changes in the organization of library work in period of coexistence of diverse political and social forces and its influence on the ideological, social and political processes in society.

Keywords: information war, university library, Donetsk Regional Universal Scientific Library, "ruskyi mir".